FERWERDERADIEL



Beeldkwaliteitplan Buitengebied

Ferwerderadiel

Beeldkwaliteitplan Buitengebied

Rho
ADVISEURS
VOOR
LEEFRUIMTE

augustus 2013

Inhoud

1. Inleiding en handleiding 7

2. Beleid, bestemmingsplan en beeldkwaliteitplan 9

3. Het landschap van Ferwerderadiel 11

4. Beeldkwaliteitkader 21
- Het landschap als geheel 22
- Erfinrichtingsplan 24
- Agrarische bedrijfsbebouwing 30
- Schaalvergroting bouwperceel 30
- Agrarische bedrijfsbebouwing 30
- Nieuwvestiging 32
- Intensieve veehouderij 32
- Functieverbreding 34
- Functieverandering 34
- Wonen in vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing 34
- Nieuwe woningen in het buitengebied 36
- Maneges, paardenhouderij en –fokkerij, paardenbakken 36
- Opgaande teeltvormen 38
- Dorpen en leefbaarheid 38
- Kleine woonhuizen 40
- Bedrijfswoningen 40
- Verblijfsrecreatie 42
- Infrastructuur 42
- Wind, zon en biomassa 44

Bijlagen:
1. Ambitie en kader



Wat is een beeldkwaliteitplan?

Dit beeldkwaliteitplan is de aanvulling op het bestemmingsplan voor het buitengebied van Ferwerderadiel, maar ook voor andere plannen en heeft een andere status: het is een toetsingskader, gericht op de ruimtelijke kwaliteit in ons buitengebied. Daarmee vormt het beeldkwaliteitplan ook een zelfstandig toetsingskader voor andere plannen die buiten het bestemmingsplan vallen.
. In het bestemmingsplan zijn gebruik en ontwikkelingsmogelijkheden in het buitengebied geregeld, dan wel gebonden aan ruimtelijke randvoorwaarden. Niet alles wat onder ruimtelijke kwaliteit begrepen kan worden kan in het bestemmingsplan geregeld worden, bijvoorbeeld de situering van gebouwen op een erf - vandaar het beeldkwaliteitplan: hierin staan de omgangsvormen met het beeld van het buitengebied.



Hoe verhoudt zich het beeldkwaliteitplan tot het bestemmingsplan?

Veel ontwikkelingsmogelijkheden zijn rechtstreeks in het bestemmingsplan geregeld (‘bij recht’). Maar ook er zijn ontwikkelingsmogelijkheden, die afwijken van de bij recht gecreëerde ontwikkelingsmogelijkheden of die via een wijzigingsbevoegdheid gerealiseerd kunnen worden, en waarbij een toetsing aan het beeldkwaliteitplan de voorwaarde is om de realisatie toe te staan. Het beeldkwaliteitplan is ook de plaats waar verklaard wordt waarop de aanwijzing van beeldbepalende gebouwen in het bestemmingsplan is gebaseerd.









Literatuur

1 Inleiding

Niemand betwist de schoonheid van onze gemeente. Maar waar komt het door? Openheid, dorpen, dijken, terpen, vaarten, kwelders, de zee, de horizon - het landschap van Ferwerderadiel toont zich nu eens lieflijk, dan weer bars, maar steeds bijzonder.

Deels wordt dat veroorzaakt door de ligging - aan de gebogen rand van de bewoonde wereld. Achter de kwelder begint de platte leegte van de Waddenzee, een trage boog van dorpen weerspiegelt de oeverlijn van de oude instroomopening van de Middelzee, in het land liggen boerderijen als eilanden in de hoge ruimte.
En deels zijn het de onderdelen van het landschap die een bijzondere ervaring opleveren. De terp van Hegebeintum, de molen van Burdaard, de kromme vaarten, de boompluimen rond de boerderijen, de buitendijkse dobben - een reeks aan fotomomenten die unieke beelden oplevert.

Onder dit landschap staat geen handtekening, iedereen heeft het gemaakt - boeren, terpenbouwers, kloosterlingen, slikwerkers, dijkbouwers, burgers. Het was een heel werk, het is niet af, er wordt nog steeds aan gewerkt.
Het landschap is van iedereen; de vraag is dan ook, hoe gaan we om met het landschap van Ferwerderadiel?

De gemeente is verantwoordelijk voor het bestemmingsplan *Buitengebied*. Daarin zijn de bouw- en gebruiksmogelijkheden vastgelegd: wat mag, wat onder voorwaarden mag en wat niet mag. De basis van het bestemmingsplan is de kaart[1]- een weergave van het gebruik in de vorm van bestemmingen en bouwvlakken. Daarin is het landschap als zichtbaar beeld niet afleesbaar, maar wel verborgen: de gebruiksregels zijn er mede op gericht de kenmerken van het buitengebied voor bewoners en bezoekers, en voor onze kleinkinderen te bewaren.

1 Die ‘verbeelding’ genoemd wordt.

Naast het bestemmingsplan ligt dit beeldkwaliteitplan. Het bestemmingplan en het beeldkwaliteitplan gaan samen op: ze worden samen vastgesteld en gaan over hetzelfde landschap. Het beeldkwaliteitplan gaat over aspecten van het landschap die niet in het bestemmingsplan geregeld zijn (of kunnen worden), en waarvoor de gemeente (als vertegenwoordiger van iedereen) zich toch verantwoordelijk voelt, zoals de goede inrichting van een erf. En het bevat de voorwaarden: sommige veranderingen in het landschap zijn in het bestemmingsplan toegestaan, onder voorwaarden die de kwaliteit van het beeld van het buitengebied op het oog hebben.

Handleiding

Het beeldkwaliteitplan geeft, in het volgende hoofdstuk, een beeld van Ferwerderadiel: het landschap en de bijzondere onderdelen daarin en een weergave van de waarden die beschermd moeten worden en mede bepalend zijn voor de randvoorwaarde van de ontwikkelingsmogelijkheden. Daarna wordt uiteengezet wat een beeldkwaliteitplan is, ten opzichte van het bestemmingsplan Buitengebied en overig gemeentelijk beleid. Niet alles heeft regels nodig - het 'regeldeel' van het beeldkwaliteitplan beperkt zich tot die onderdelen die om een bijzondere zorgvuldigheid vragen. Waarom dat zo is staat in hoofdstuk 4: een opsomming van (mogelijke) ontwikkelingen in het buitengebied, die invloed hebben op de kwaliteit van het beeld van het buitengebied, en waarvoor dus gemeente zich dus verantwoordelijk voelt. Parallel daaraan staan de eisen en voorwaarden genoemd, die de gemeente stelt aan deze en dergelijke ontwikkelingen in het buitengebied, in de vorm van regels.
Voor wie de achtergrond weten wil: in de bijlage staat ter verantwoording het beleid dat het kader vormt voor dit beeldkwaliteitplan: beleid van de provincie, en beleid dat de gemeente al eerder maakte, zoals welstandsbeleid.





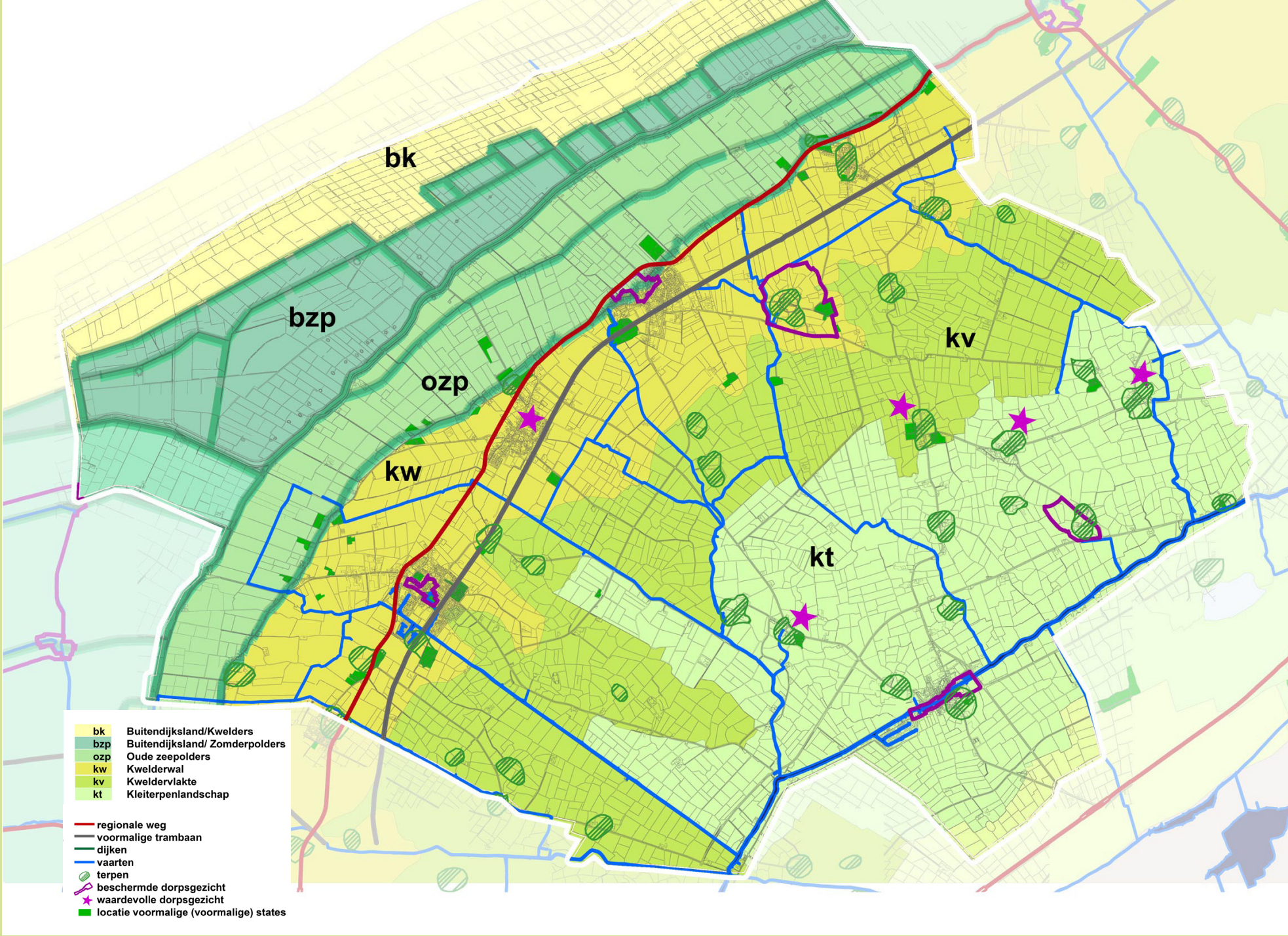
2 Beleid, bestemmingsplan en beeldkwaliteitplan

Twee perspectieven bepalen het beleid ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit inhet bestemmingsplan en het beeldkwaliteitplan: het verleden en de toekomst.
Een zorgvuldige omgang met ons erfgoed komt tot uitdrukking in beschermende regelingen en randvoorwaarden bij ontwikkelingen die het erfgoed 'raken'.
Daarnaast worden aan toekomstige ontwikkelingen - zoals het bevaarbaar maken van de Elfstedenroute en schaalvergroting van de landbouw en andere recreatieve ontwikkelingen - randvoorwaarden gesteld, opdat zij zich voegen in het huidige landschap.

De omgang met ons landschap - de grote structuur van polders, dorpen en vaarten - wordt in het bestemmingsplan geregeld: de juridische regeling. Het beeldkwaliteitplan vormt een complement op het bestemmingsplan en heeft een andere status: het is een toetsingskader, gericht op de ruimtelijke kwaliteit in ons buitengebied. Daarmee vormt het beeldkwaliteitplan ook een zelfstandig toetsingskader voor andere plannen die buiten het bestemmingsplan vallen.
Behoud en de ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit wordt op een aantal wijzen uitgewerkt:

- door bescherming van bestaande waarden;
- door het formuleren van randvoorwaarden en compensatievoorstellen;
- door maatwerk voor de landschappelijke inpassing van (agrarische) bedrijven en infrastructuur.

De regels van het beeldkwaliteitplan zijn geen regels, maar richtlijnen, gericht op de wijze waarop onderdelen en kenmerken van gebieden beschermd worden, of opgenomen worden in een nieuwe structuur.


bk
bzp
ozp
kw
kv
kt
bk Buitendijksland/Kwelders
bzp Buitendijksland/ Zomderpolders
ozp Oude zeepolders
kw Kwelderwal
kv Kweldervlakte
kt Kleiterpenlandschap
regionale weg
voormalige trambaan
dijken
vaarten
terpen
beschermde dorpsgezicht
waardevolle dorpsgezicht
locatie voormalige (voormalige) states







3 Het landschap van Ferwerderadiel

Het begint in een ver verleden met de Boorne, een oude wadkreek die van Bolsward met een boog naar het noorden loopt, en door de zee wordt verwijd tot de Middelzee. De naam hangt nog aan de oude monding, het Borndiep, het zeegat tussen Ameland en Terschelling. De Middelzee vormt de scheiding tussen het eiland Westergo en het vasteland van Oostergo - waarop het grootste deel van Ferwerderadiel ligt. In de middeleeuwen wordt de Middelzee in fasen ingepolderd. Het nog niet zo vaste vasteland van Oostergo komt langzaam tot rust.
Op de rand van Oostergo heeft zich een landschap ontwikkeld, dat in zones is opgebouwd: Ferwerderadiel. Maar de belangrijkste dimensie is misschien wel de hoogte: Ferwerderadiel is in essentie een groene vlakte onder een blauwe, vaak ook grijze koepel.

Hemel, horizon en hoogte

De hemelkoepel is groot boven Ferwerderadiel: de horizon is laag aan het eind van het vlakke land, en op veel plaatsen zichtbaar.
De zeedijk vormt een hoge horizon: een grens in de ruimte, die tegelijk eindeloos doorgaat. In de open ruimte zijn kleine hoogteverschillen op en langs de kwelderwal goed zichtbaar; dat geldt ook voor de terpen en boerderij-eilanden in de vlakte.

Ruimte

De ruimte van de zee is nog voelbaar in Ferwerderadiel; overal is verte. De maten van de ruimte verschillen: intimiteit in de dorpen, kleinere maten rond de dorpen op de kwelderwal, en groter daarbuiten. Het is een landschap van contrasten.

Kwelderwal

De hoogste zone is de oude kwelderwal, een in een lange 'boog' gedeponeerde zandige zee-oeverafzetting, waarop sinds 650 v.Chr. gewoond wordt. Op de kwelderwal ontstaat een boog van terpdorpen[2] achter de oudste zeedijk, Hallum, Ferwert, Marrum en Blije. Naast de dorpen is het landschap van de kwelderwal opgebouwd uit terpen en bolle ('kruinige') percelen in een onregelmatige verkaveling, en een structuur van wegen en bewoning die meeloopt met de boog en zo eveneens de oude oever weerspiegelt. Als gevolg van dorpsbebouwing, dorpsbeplanting, en boerderijen met erfbeplanting en grachten is het landschap tussen de dorpen halfopen, met zicht op de dorpen, waarbij de kerktorens oriëntatiepunten zijn in het dorpssilhouet.
De kwelderwal is niet plat, maar heeft kleine hoogteverschillen, zowel natuurlijk als kunstmatig (akkers en terpen).
De doorgaande weg langs de dorpen volgt het tracé van de 11e-eeuwse zeedijk.



Kweldervlakte

Aan de binnenzijde van de kwelderwal ligt de lagere kleiige kweldervlakte. Nadat in de 12e en 13e eeuw dijken worden aangelegd, ontwikkelen zich ook daarin terpdorpen en afzonderlijke boerderijplaatsen, verspreid in het landschap. Het landschap is open, onderbroken door de dorpen en boerderij-'eilanden', waarbij de grootste ruimtematen meelopen met de kwelderboog.
De sloten in de kweldervlakte zijn nabij de kwelderwal gebogen - waardoor ze nimmer een lange zichtlijn creëren.





2 Het oertype van het terpdorp is een min of meer rechthoekige verzameling van afzonderlijk terpen. Jongere terpdorpen, in de lagere delen, zijn van oorsprong rond, met een radiale wegenstructuur.







Kleiterpenlandschap

In de volgende zone, het kleiterpenlandschap, wordt op terpen gewoond; de wegen, sloten en verkaveling zijn veelal kronkelig en onregelmatig. Min of meer evenwijdig aan de kwelderwal ligt hier de Dokkumer Ie, een deels gegraven, deels natuurlijke waterloop, van waaruit opvaarten naar de dorpen op de kwelderwal lopen, aldus een kamstructuur vormend (soms, met dwarsverbindingen, een netwerk).
Het landschap is open; verspreid liggen terpen, of een ring van terpen gelegen rondom een hoofdkern. Vanuit de open ruimte zijn de randen van de radiaal opgebouwde terpdorpen goed zichtbaar.

Aangedijkte kwelders

Aan de buitenzijde van de 11e eeuwse zeedijk ontstaat door opslibbing in de loop van de eeuwen nieuw kwelderland. Halverwege de 18e eeuw wordt die kwelder ingepolderd; de huidige zeedijk is de opgehoogde dijk uit die tijd. De zeer open ruimte van de oude zeepolders heeft richting: evenwijdig aan - en gevormd door - de dijk. Langs de dijken en rondom (weinig) boerderijen zijn wel bomen aangeplant, verder komt beplanting voor in bospercelen en langs de Hoge Herenweg en de Ljouwerterdyk.

Zomerpolders en buitendijkse kwelders

Buiten de zeedijk liggen de zomerpolders en de buitendijkse kwelders: land, veroverd - maar niet definitief - op de zee. Het landschap is zichtbaar vanaf de tribune - de dijk. Delen zijn verkaveld (opstrekkend), delen zijn nog half wad (tussen de palenrijen), delen zijn nog woest. De zomerpolders en buitendijkse kwelders zijn weids en open, er staat een enkele bunker, gebouw, drie bomen houden zich staande, een eldorado voor weide- en watervogels. Nauwelijks zichtbaar in de ruimte liggen de dobben, drinkwaterbekkens voor vee, als verhoogde kraters uitstekend boven het vlakke land. Als het water omhoog komt, blijven de dobben het langst boven water.
Het kleurenmozaïek verandert met de jaargetijden.

Middelzeepolder

Een van de polders in Ferwerderadiel ligt binnendijks, maar wel in de vroegere Middelzee: Buitendijksveld Noarderleech, een van de laatste aanwaspolders van de Middelzee. Het landschap in de polder is ruim en open, komt landschappelijk overeen met de ingepolderde kwelders langs de kwelderwal, maar groter van schaal.



Dokkumer Ie

De Dokkumer Ie is de tegenhanger van de dijken, een samenstel van natuurlijke en gegraven waterlopen, die ongeveer evenwijdig loopt aan de dorpenboog van Ferwerderadiel. Ten oosten van Burdaard is de Ie een oude kreek (richting Lauwerszee), tussen Burdaard en Tergreft een gegraven gracht (1250), en vanaf Tergreft weer een (half)natuurlijke loop (richting Middelzee). Er zijn weinig wegen langs de Ie. In Burdaard is de Ie in kaden geklonken, elders ligt hij als een brede, licht slingerende vaart met grasoevers in het land, alleen zichtbaar vanaf de brug.



Vaarten

Ze vallen niet meteen op, maar ze zijn er wel: vaarten vanuit de Ie naar de dorpen. In de achttiende eeuw krijgen de vier dorpen, Hallum, Ferwerd, Marum en Blije elk een eigen vaarverbinding met de zuidelijker gelegen Dokkumer Ee. Ook de vaarten liggen veelal in het land; vanaf de wegen zijn zij sporadisch zichtbaar – daar geven zij richting aan het landschap.
Vanuit Franeker komen de elfstedenrijders over de Finkumervaart bij Bartlehiem onder het bruggetje door, dan de Ie op en neer, en linksaf de Aldtjerkester Vaart op, nog ruim tien kilometer. De Hallumer trekvaart gaat van Bartlehiem naar Hallum, en vandaar naar de Hallumerhoek aan de oude dijk. Marrum heeft twee vaarten: de Heerewegstervaart, waarvan de Contributievaart aftakt, die als Marrumervaart tot het dorp komt. Met de dwarsvaart De Traan staat deze in verbinding met de Ferwerdervaart, die vanaf Burdaard en Hegebeintum naar Ferwert loopt. Blije deelt het begin van de vaart met de vaart naar Holwerd, en gaat vanaf de aftakking door als Blijaërvaart.In bijlage twee is een kaartje opgenomen waarop de vaarten zijn weergegeven.









Natuur

De Waddenzee is één groot natuurgebied - maar ook in het buitengebied bewegen overal vogels, staan bomen, groeit gras en riet. Overal piept de natuur tevoorschijn. Het is geen 'wilde' natuur, maar wel de groene ruimte; samen met de hemelkoepel bepaalt de groene ruimte het beeld van Ferwerderadiel.

Eendenkooien

In de laaggelegen kweldervlakte en het terpengebied ligt een tweetal eendenkooien in het land, als uitgeholde bosjes in de wei.

Afgegraven natuur natuurgebieden en weidevogelreservaten

In het terpengebied, de Mieden, ligt een viertal laaggelegen natuurgebieden, weidevogelreservaten. Dit zijn deels afgegraven laag gelegen gebieden, waarvan in de 16e eeuw een deel onder water stond.

Terpen

De terpen vormen het geheugen van het oerlandschap van Oostergo, waarover Plinius de Oudere schreef (47 n.Chr.): *er woont een volk op hoge terpen (..), zodat hun huizen uitsteken boven de hoogste waterstanden. Wanneer de golven het omliggende land overspoelen, lijken de bewoners op zeelieden (..).* Op de kwelderwal zijn de terpen onder de dorpenrij nog herkenbaar, in het buitengebied liggen ze onder buurtschappen (Hegebeintum, Oosterbeintum, Ginnum, Reitsum, Jislum, Burdaard) of onbebouwd in de ruimte. Zij zijn stille getuigen van een lang verleden: de terp van Hegebeintum (nummer 3 in de Canon van Friesland) is vanaf 600 v.Chr. bewoond.



States en boerderijen

Grote boerderijen liggen in reeksen aan de voormalige dijk op de kwelderwal, of verspreid in het land, vele gebouwd in de karakteristieke stijl van Friesland (kop-hals-rompboerderij, stelpboerderij), als eilanden in de ruimte - soms omzoomd met bomen, soms niet. De boerderijen staan deels nog op de oudst bewoonde terreinen, de terpen. De talrijke invloedrijke families woonden in soms kasteelachtige states. In Hallum stond de Offingaburg bij de kerk; twee andere states lagen aan de rand van het dorp. Cammingha State in Ferwert was in de 18e eeuw de zetel van de Grietman. In Blije stond de Unema State in directe verbinding het het dorp. Ook in Ginnum bestonden in de 16e eeuw nauwe banden tussen de Roorda's en de kerk. Van veel van deze states is slecht het hoofdgebouw of een vervanging daarvan nog aanwezig. De contour van de voormalige state is vaak nog zichtbaar in de verkaveling. Een aantal boerderijen (voormalige states) heeft monumentale status. Bij de oorspronkelijke boerderijen zijn bedrijfsgebouwen en stallen bijgebouwd in de 'generieke' stijl, die in heel Nederland voorkomt.











Kloosters

Verborgen in het landschap liggen de resten van de drie kloosters, die een grote rol gespeeld hebben bij de bedijking van het gebied en de ontginning van de gronden. Het voormalige Benedictijnenklooster Foswert ligt ten zuiden van Ferwert aan It Kleaester en vormt een met beplanting besloten terrein met een boerderij in het open landschap. Aan de Zuidermiedweg stond de Cisterciënzerpriorij Genezareth, nu een fraaie boerderij. De Kloosterpoldermolen, De Lêste Stoer, staat even ten noorden ervan aan de Hallumer terkvaart. Aan de Mariëngaarderweg lag het klooster Mariëngaarde van de Norbertijnen, nu een oude karakteristieke boerderij. Ook van Mariëngaarde is de oude afmeting nog zichtbaar in een groene omkadering; bij de entree staat een gedenkteken.

Dorpen

Vanuit het landelijke gebied is zicht op de dorpen. Burdaard, Ferwert, Hallum, Hegebeintum en Jannum hebben de status van 'beschermd gezicht', Marrum, Genum, Reitsum, Wanswerd en Lichtaard hebben de status van 'waardevolle dorpskern'. Voor zover zij binnen het bestemmingsplan Buitengebied liggen, wordt met een gedetailleerde bestemming hun waarde beschermd. De grotere dorpen op de kwelderwal vormen een silhouet van bebouwing en beplanting, waar bovenuit een kerktoren rijst. De kleinere dorpen in de kweldervlakte vormen een samenscholing van woningen, nabij een kerk op een terpje.

Beeldbepalende gebouwen

In het bestemmingsplan is van een aantal gebouwen aangegeven dat de hoofdvorm cultuurhistorisch waardevol is, als gevolg waarvan de omgang met deze gebouwen een speciale is. Deze hoofdvormen zijn vastgelegd in het bestemmingsplan

Molens

Negen waterradmolens en een stellingmolen staan in het buitengebied. En de nieuwe generatie windmolens is op het toneel verschenen: windturbines - eerst als eenlingen bij boerderijen, later als reeksen in het veld.

Dijken

Twee dijken delen het landschap in. De oudste dijk is rond 1100 gebouwd op de kwelderwal, deze lag tussen de huidige zeedijk en de Ljouwerterdyk; een deel van de Leeuwarderweg loopt over deze oude dijk. Hij is als dijk nog nauwelijks herkenbaar, maar heeft wel gewerkt als ontginnings-as: verzamellijn van bebouwing. De huidige zeedijk is in de 13e eeuw achter deze oude dijk gelegd. Hij vormt de hoge horizon aan de noordzijde van Ferwerderadiel: in 1993 is de ophoging tot Deltahoogte voltooid, met als sluitstuk de bouw van het tempeltje. Want behalve horizon is de dijk ook tribune: uitzicht over het vlakke land.



Wegen

De wegenstructuur volgt het landschap, over en langs de dijken, langs het water en uitvalswegen uit de dorpen en rondom de kern van de terp. Het profiel van de oude dijken en het bochtige stracé van de wegen is waardevol.



Buitendijkse paden, jaagpaden en kerkepaden

Van oudsher ligt een netwerk van jaagpaden en kerkepaden in de landerijen; pas zichtbaar als er iemand loopt. Hun toekomst is ongewis; steeds meer paden worden ontoegankelijk gemaakt. Ook in het buitendijkse gebied ligt een aantal historische wandelpaden over de zomerdijken.

Spoorlijn

Van de vroegere spoorweg van de Noord Friesche Lokaal Spoorwegmaatschappij (NFLS, 1901 - 1936) van Leeuwarden naar Dokkum en Anjum (‘Dockumer Lokaeltsje’) zijn op verschillende plekken in het landschap aardbanen, bruggen, duikers, stationsgebouwen en beplanting terug te vinden. Maar de baan is op de meeste plekken spoorloos verdwenen in de akkers en weiden. Een aantal stations staat er nog. Het station van Marrum-Westernijkerk is volledig in originele staat teruggebracht.









Beplanting en bossages

Beplanting is van oorsprong met name gerelateerd aan de aanwezig boerderijen en hoven in het gebied. Beplanting langs de wegen is in principe ondergeschikt. Plaatselijk zijn delen van de nieuwe ruilverkavelingswegen aangezet met bomenrijen. Daar waar bebouwing geconcentreerd is langs de wegen zijn verdichte lineaire lijnen en beslotenheid ontstaan in het landschap. De belangrijkste jongere bosjes zijn gekoppeld aan de sportvelden, ijsbaan en de dorpen.
Huidige erven met oude waardevolle solitaire bomen geven status en allure aan het gebied.





4 Beeldkwaliteitkader

Wat speelt er?

De belangrijkste kwaliteit van het landschap is de openheid. Toename van massa - in de vorm van bebouwing en beplanting - heeft grote invloed op de kwaliteit van het landschap. In algemene zin is ruimtelijk beleid daarom gericht op het beperken van verdichting van het landschap.
Maar het landschap gaat niet op slot - al was het maar omdat ontwikkeling nodig is om het landschap te kunnen behouden. Daarom richt het beleid zich ook op de wijze waarop ontwikkelingen - ook wanneer die verdichting met zich meebrengen - in het landschap kunnen worden ingepast.

Om welke ontwikkelingen gaat het? Het landschap wordt grotendeels beheerd door agrariërs. Een aantal agrarische bedrijven specialiseert zich, intensiveert, of verbreedt de werkzaamheden. Wanneer boerenbedrijven beëindigd worden, krijgen de voormalige boerderijen een nieuwe functie. Wonen, recreëren, zorg en andere bedrijfsvormen nemen hier de plaats in van de landbouw. Voor het wonen en het recreëren is de ruimtelijke kwaliteit van wezenlijk belang. Deze trends, in combinatie met de wens om de kwaliteiten van het landelijk gebied te behouden, vragen om heldere beleidslijnen voor beeldkwaliteit.

In dit hoofdstuk zijn per ontwikkelingrichting (linker bladzijde) de richtlijnen ten aanzien van de wenselijke ruimtelijke kwaliteit (rechter bladzijde) aangegeven.

Wat speelt er?

Het landschap als geheel
Waterhuishouding, bodemdaling, 'verzilting' en waterstagnatie leiden in het kader van gebiedsontwikkeling Ferwerderadiel tot ingrepen in het landschap. Daarbij kunnen door schaalvergroting, egalisering en rationalisering bestaande karakteristieke landschapspatronen verdwijnen. De waarden zijn geinventariseerd op de Cultuur Historische kaart van de provincie Fryslân. Deze is te raadplegen op de website van de provincie. Ook in het kader van de integrale gebiedsontwikkeling zijn oude paden geïnventariseerd. Tegelijk geeft nieuw gemeenschappelijk landbouwbeleid kansen aan agrarisch natuurbeheer, duurzaamheid en vergroening van het landschap. Samenwerking tussen agrariërs onderling en natuurverenigingen kan daarbij leiden tot versterking van het landschap en de waterhuishouding.

Beplanting
Voor de beplanting is een groenstructuurplan opgesteld. De erfgerichte en dorpsgerichte beplantingsstructuur vormt de basis voor verdere ontwikkeling van beplanting in het landschap. Door de stimulans van de aanplant van iepen zijn er goede mogelijkheden voor versterking van de groenstructuur. In het kader van essentaksterfte en bloedingsziekte bij kastanjebomen staat de bestaande kwaliteit van de groenstructuur echter onder druk.













De omgang met beeldkwaliteit

Het landschap als geheel

- Karakteristieke landschapsstructuren dienen beschermd te worden bij schaalvergroting van het landschap. Dit zijn vooral oude gebogen tracés van slenken- en prielen, kreekruggen en radiaire met de terpen samenhangende verkavelingstructuren en slotenpatronen.
- Locaties van voormalige kloosters en states dienen als cultureel erfgoed behouden te blijven.
- Versterking van de groenstructuur dient gekoppeld te worden aan behoud van karakteristieke beplanting op boerderijerven, versterking van beplanting bij uitbreiding van boerderijerven, versterking van beplanting van de dorpsranden en de radiale structuur van de terpdorpen, uitdunnen van beplanting langs wegen en vervanging van boombeplanting die wegvalt als gevolg van boomziekten zoals de essentaksterfte, bloedingsziekte van kastanjes en iepenziekte.
- Het reliëf van de voormalige terpen, kreekruggen en dijken geven structuur aan het landschap en zijn representatief voor de ontstaansgeschiedenis. Egalisering hiervan dient tegengegaan te worden.
- Bij aanpassingen van de landschappelijke structuur en watercompensatie dient gezocht te worden naar het versterken van de recreatieve en ecologische mogelijkheden in het gebied, bijvoorbeeld door realisatie van verbindende paden, ecologische verbindingen, natuurvriendelijke oevers, aanlegplaatsen en waterberging in bestaande laaggelegen gebieden, zodat deze in samenhang ecologisch versterkt kunnen worden.
- De hoofdrichting van de verkaveling dient als uitgangspunt gehanteerd te worden bij herverkaveling.
- Bij verbreding van watergangen en herverkaveling dienen structuurbepalende elementen versterkt te worden. Dit zijn met name oude gebogen tracés van slenken- en prielen, kreekruggen en radiaire met de terpen samenhangende structuren.

Wat speelt er?

Erfinrichtingsplan
De meeste bedrijven en woningen hebben ruime percelen. De situering, de grootte van de massa's en de kwaliteit van de bebouwing zijn belangrijk voor de kwaliteit van het landschap, de openheid en de aankleding van het landschap.
Het is daarom wenselijk een goed erfinrichtingsplan te maken en op een zorgvuldige wijze om te gaan met de beschikbare ruimte. In principe is het in het bestemmingsplan aangegeven bouwvlak richtinggevend voor het gebied waar gebouwd mag worden. Er is echter een nadere afweging nodig ten aanzien van de bebouwingsrichting en de situering van de gebouwen onderling.









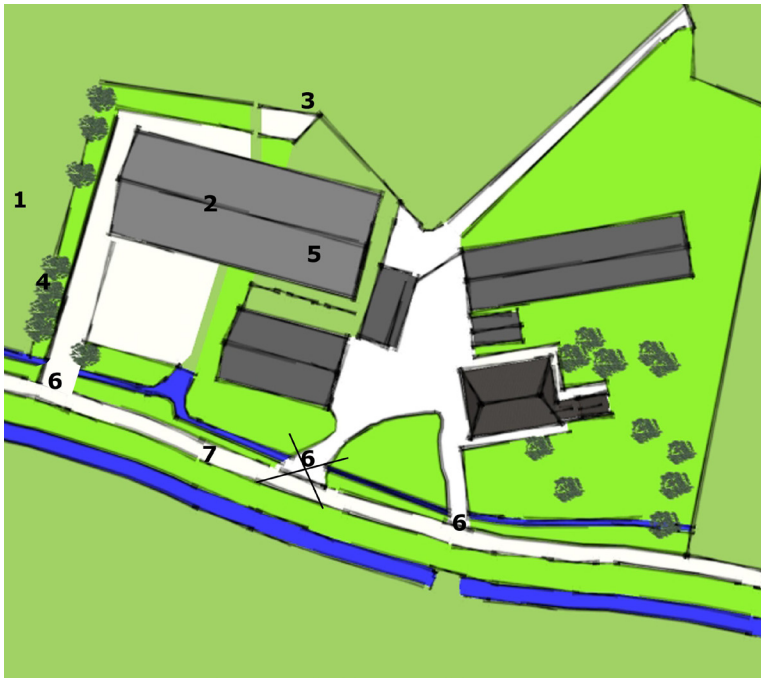
De omgang met beeldkwaliteit

Erfinrichtingsplan

- Bij uitbreiding van bebouwing en erf dient rekening gehouden te worden met een langere termijn planning (15 jaar). Zet de locatie niet op slot!
- Er dient samenhang te zijn tussen bebouwingsrichting en verkaveling.
- Bij watercompensatie dient ingezet te worden op het herstellen en realiseren van waterelementen zoals grachten, kreken, nieuwe dobben en ecologische oevers.
- Bij erfscheidingen dient rekening gehouden te worden met landschappelijke overgangen en gekozen te worden voor een lage of natuurlijke erfscheidingen zoals water, struiken en taluds. Hekwerken dienen vermeden te worden.
- Bij de realisatie van nieuwe bebouwing dient gekozen te worden voor zorgvuldig ruimtegebruik. Hierbij is de concentratie van de bebouwing wenselijk.
- Bij de aanleg van erven en nieuwe bebouwing dient rekening gehouden te worden met bestaande waardevolle aanzichten. Daarom dient afstand aangehouden te worden tot de weg bij aanzichten op karakteristieke boerderijen, in de nabijheid van beschermde en waardevolle dorpsgezichten, voormalige states en kloosters. Nieuwe bebouwing dient aan één zijde van de oorspronkelijke karakterstieke bebouwing geplaatst te worden.

Wat speelt er?

VOORBEELD 1: onregelmatige, gevarïeerde erfopzet
Erfinrichtingsplan



1 watercompensatie realiseren met ecologische oever en in samenhang met de landschappelijke structuur

2 nieuwe gebouwen situeren aan één zijde, zicht op oude boerderij vrij houden

3 gebouwen concentreren, sleufsilo's naar achteren verplaatsen

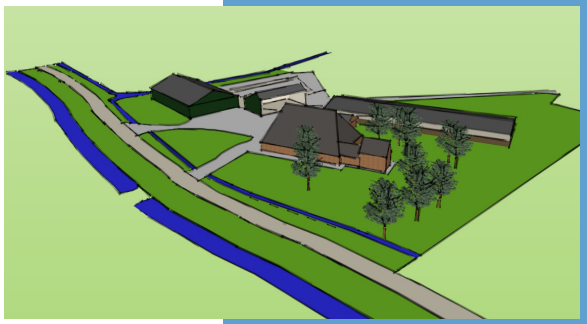
4 voorste deel erf inpassen met hagen en opgaande beplanting. achterste deel inpassen met grondwallen en een enkele gegroepeerde bomen

5 grote gebouwen en gebouw-delen terugrooien ten opzichte van de oorspronkelijke bebouwing, samenhang in bebouwingsrichting

6 maximaal twee toegangen realiseren

7 voldoende afstand tussen de verschillende toegangen aanhouden (min. 30 m)

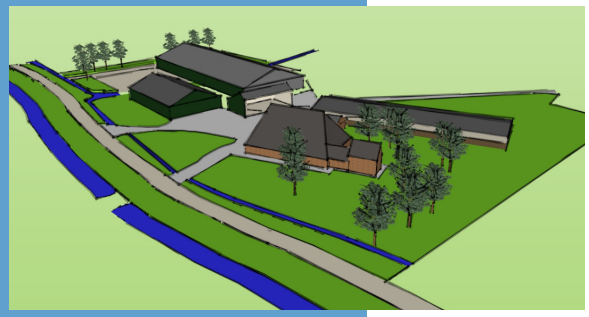


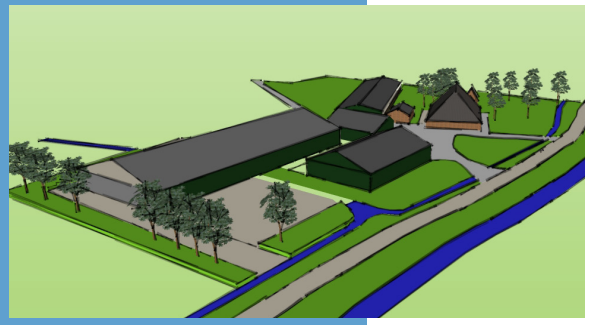




huidige situatie





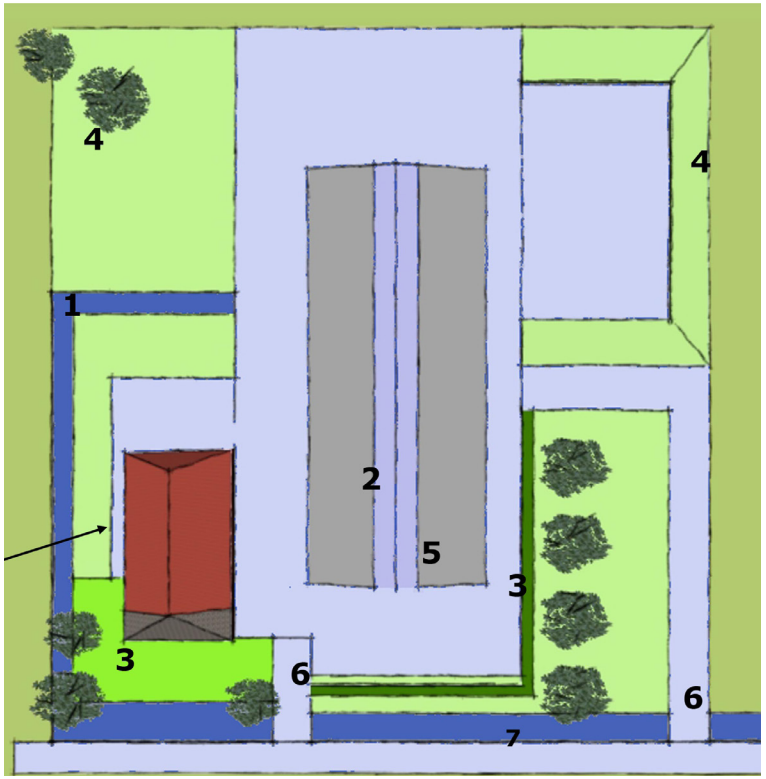


De omgang met beeldkwaliteit

- Bij ruimtelijke ontwikkelingen dient zorgvuldig ruimtegebruik centraal te staan. Hiervoor dienen bestaande gebouwen goed benut en onderhouden te worden en voor verouderde gebouwen zou onderzocht moeten worden of ze gesloopt kunnen worden.
- Bij het erfinrichtingsplan dient zorg te zijn voor goede parkeervoorzieningen en verkeerscirculatie.
- Bij ruimtelijke ontwikkelingen dient zorgvuldig ruimtegebruik centraal te staan. Hiervoor dient verplaatsing van sleufsilo's en verharding ten gunste van de concentratie van gebouwen betrokken te worden bij de planvorming.
- Bij grootschalige bebouwing dient terug gerooid te worden ten opzichte van de oorspronkelijke bebouwing.
- Bij het ontwerp van nieuwe bebouwing dient een harmonieus nieuw beeld te ontstaan. Hiervoor dient gekozen te worden voor een gedekte en harmonieuze kleurstelling, kleurvaste materialen, een zorgvuldige detaillering.
- Bij de realisatie van nieuwe architectuur dient bebouwing te ontstaan die aansluit op de kenmerken, vormgeving en materialisering en karakteristiek van de bestaande gebouwen in de streek.

Wat speelt er?

VOORBEELD 2: rechthoekig vierkant bedrijfsopzet
Erfinrichtingsplan



1 oorspronkelijke erf met gracht herstellen

2 nieuwe gebouwen situeren aan één zijde, zicht op oude boerderij vrijhouden

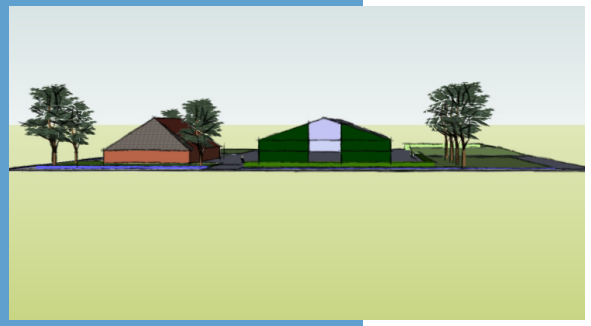
3 voorste deel erf inpassen met hagen en opgaande beplanting

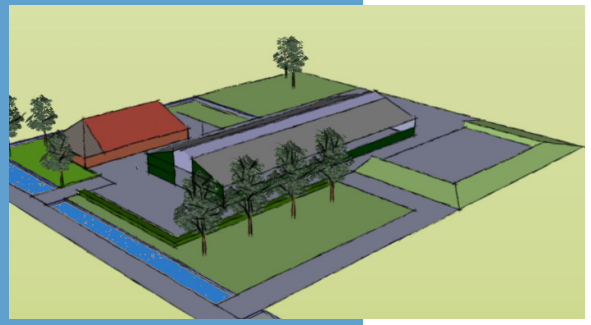
4 achterste deel van het erf inpassen met grondwallen en een enkele gegroepeerde bomen

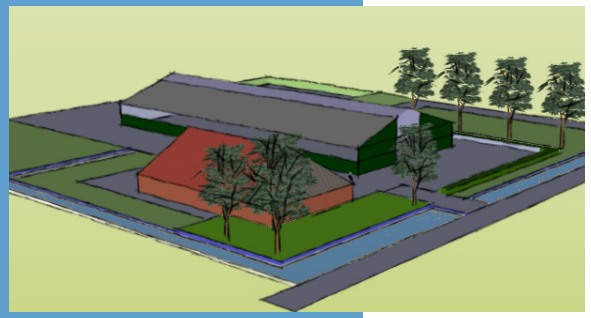
5 grote gebouwen en gebouw-delen terugrooien ten opzichte van de oorspronkelijke bebouwing

6 maximaal twee toegangen realiseren

7 voldoende afstand tussen de verschillende toegangen aanhouden (min. 30 m)







De omgang met beeldkwaliteit

- Bij een nieuwe ontwikkeling dient bestaande beplanting zoveel mogelijk opgenomen te worden in het erfinrichting-splan.
- Bij nieuwe ontwikkelingen dient gezorgd te worden voor een goede vormgeving van de randen van het perceel. Voorzijde (tuin, gracht), zijkanten (aanzichten, grachten, hagen, bomenrijen, bosschages grondwallen), achterkant (struiken, grondwallen). Hierbij zijn mogelijkheden voor landschappelijke inpassing die rekening houdt met ventila-tie-eisen en het open landschap (bomenrijen, hagen, lage struiken, geclusterde boompartijen en grondwallen).
- Bij nieuwe ontwikkelingen dient een representatief voorter-rein te worden gerealiseerd, waarbij opslag aan de zijkant of achterkant van het perceel wordt gepositioneerd.
- Bij de positionering van paardenbakken dient gekozen te worden voor de zijkant of achterkant van het perceel.
- Bij de aanleg van verharding dient de breedte van de opritten en het aantal toegangen van één perceel tot twee beperkt te blijven.

Wat speelt er?

Agrarische bedrijfsbebouwing
Steeds meer worden agrarische bedrijfsgebouwen gebouwd, die afwijken van het traditionele beeld. Boog- en serrestallen zijn stallen met een ronde kapvorm, die van invloed zijn op het traditionele, herkenbare beeld van agrarische bedrijfsbebouwing in het landschap. Vanuit met name de dierenwelzijneisen worden deze staltypen steeds vaker toegepast. Een nieuw fenomeen is ook de open stal. Deze ontwikkeling vloeit eveneens voort uit dierenwelzijn, waarbinnen ventilatie een belangrijk aandachtspunt is. De wanden van een veestal worden verwijderd en open gemaakt, waarbij met een doek de stal alsnog kan worden afgesloten, indien noodzakelijk.

Schaalvergroting bouwperceel
Voor de komende tien jaar, is de verwachting dat enkele bedrijven de stap naar grootschaligheid zullen maken. Het overgrote deel van de bedrijven zullen als familiebedrijven in kleinere mate groeien. De toename van de bebouwing van de agrarische bedrijven in het buitengebied heeft grote invloed op de openheid van het landschap en daarmee de kwaliteit van het landschap.













De omgang met beeldkwaliteit

Agrarische bedrijfsbebouwing

- In algemene zin gelden de uitgangspunten voor het erfinrichtingsplan.
- De 'grootte' van de nieuwe staltypen overstijgt het oorspronkelijke erf. In die gevallen is het wenselijke een totaalconcept te ontwikkelen van groen, water en architectuur. Hierbij dient afstand aangehouden te worden ten opzichte van bestaande karakteristieke gebouwen en een ruime marge aangehouden te worden ten opzichte van aanliggende percelen. Perceelpercentage dat gebruikt dient te worden voor landschappelijke inpassing bedraagt circa 15 procent.
- Bij nieuwe ontwikkelingen dient waar mogelijk gekozen te worden voor verplaatsbare of demontabele voorzieningen zoals gebouwen, sleufsilo's en verharding en dienen afspraken gemaakt te worden over het afbreken van de gebouwen indien het gebruik verandert om efficiënt ruimtegebruik na te streven.
- Bij de realisatie van nieuwe staltypen dient het aantal staltypen tot twee beperkt te blijven om te voorkomen dat een ratjetoe van allerlei dakvormen ontstaat.

Schaalvergroting bouwperceel

- Bij uitbreiding tot anderhalve hectare is het wenselijk een erfinrichtingsplan te maken.
- Bij grotere ontwikkelingen dient in samenspraak met Hûs en Hiem een plan ontwikkeld te worden (Nije Pleatsmethode).

Wat speelt er?

Nieuwvestiging
De vraag naar vestigingsruimte voor nieuwe agrarische bedrijven zal naar verwachting beperkt zijn. Uitgangspunt is om, vanwege de impact op het open landschap, terughoudend om te gaan met het leggen van nieuwe agrarische bouwblokken.
Intensieve veehouderij

Intensieve veehouderij
In het buitengebied komen naast de grondgebonden bedrijven enkele bestaande intensieve veehouderijen voor. Deze worden in afwijking van het huidige bestemmingsplan specifiek bestemd. Bij intensieve veehouderij is met name sprake van gesloten bebouwing. Bij de nieuwe stalvormen komt 'gestapelde bouw' aan de orde. Door de schakeling van gebouwdelen komt de gebouwindeling en functie hierbij niet tot uitdrukking in de architectuur.













De omgang met beeldkwaliteit

Nieuwvestiging

- In algemene zin gelden de uitgangspunten voor het erfinrichtingsplan.
- Bij een aanvraag voor nieuwvestiging dient gezocht te worden naar mogelijkheden op eerder vrijgekomen agrarische bouwpercelen.
- Het nieuwe bedrijf dient gesitueerd te worden aan een bestaande robuuste infrastructuur, zodat verkeersproblematiek voorkomen wordt. Hiervoor dient afstemming plaats te vinden met betrekking tot de mogelijke verkeersdruk, langzaam verkeer en de inrichting van het wegprofiel.
- Nieuwe bedrijven dienen niet binnen bestaande waardevolle belevingsassen, in de nabijheid van beschermde en waardevolle dorpsgezichten, voormalige states, kloosters gepositioneerd te worden.

Intensieve veehouderij

- In algemene zin gelden de uitgangspunten voor het erfinrichtingsplan.
- Bij de nieuwbouw dient de voorkeur gegeven te worden aan zichtbaar geschakelde lage bebouwing.
- Gestapelde bebouwing is niet toegestaan.
- Bij schakeling van gebouwdelen met meerdere bouwlagen is het wenselijk te kiezen voor compact bouwwerk met kap, eventueel geschakeld. Waarbij een deel van de functie zichtbaar gemaakt wordt door middel van open gebouwdelen in de vorm van glas.
- Bij nieuwbouw dient een totaalconcept ontwikkeld te worden van groen, water en architectuur. Hierbij dient afstand aangehouden te worden ten opzichte van bestaande karakteristieke gebouwen en een ruime marge aangehouden te worden ten opzichte van aanliggende percelen. Het perceelpercentage dat gebruikt dient te worden voor landschappelijke inpassing bedraagt circa 15 procent.

Wat speelt er?

Functieverbreding
Verbrede landbouw heeft betrekking op uitbreiden van de agrarische ativiteit met recreatie (onder andere kamperen bij de boer), zorg, natuur en landschapsbeleving, educatie, kleinschalige horeca en het bieden van logies of een combinatie hiervan. Het gaat om functies die naast de oorspronkelijke agrarische bedrijfstak worden uitgeoefend en ondergeschikt zijn aan de hoofdfunctie.

Functieverandering
Afname van het aantal agrarische bedrijven leidt tot de noodzaak van functieverandering van boerderijen in het landelijk gebied. Naast wonen vestigen zich bedrijven als loonbedrijven, agrarisch aanverwante bedrijven, maneges, en kleinschalige bestaande bedrijfsmatige activiteiten.

Wonen in vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing
Het bewonen van een agrarisch boerderijpand zonder dat ter plaatse (nog) een agrarisch bedrijf wordt uitgeoefend, komt relatief veel voor. In dit kader wordt gesproken over het 'verwonen' van het buitengebied. Veelal vindt dit wonen plaats in karakteristieke boerderijpanden, waarvan de verschijningsvorm en de maatvoering sterk afwijken van een regulier woonhuis.













De omgang met beeldkwaliteit

Functieverbreding

- Bedrijfsgebouwen ten behoeve van de functieverbreding zijn toegestaan indien nieuwe dienen deze gebouwen een aan agrarische bebouwing verwante uitstraling te krijgen.
- De oorspronkelijke boerderij dient zijn dominante positie, vorm en functie op het terrein te behouden.
- Parkeren en manoeuvreerruimte voor verkeer ten behoeve van de aanvullende functie dient ondergeschikt te zijn.

Functieverandering

- In algemene zin gelden de uitgangspunten voor het erfinrichtingsplan.
- De oorspronkelijke boerderij dient zijn dominante positie, vorm en functie op het terrein te behouden.
- De nieuwe functie dient een plaats te krijgen binnen de bestaande bebouwingscontour.
- Reclame uitingen dienen bescheiden te zijn en zicht te beperken tot één vlag en twee borden met een maximale oppervlakte van 4m².
- Verharde terreindelen dienen ingepast met hagen of struiken langs de randen.
- Parkeren en manoeuvreerruimte voor verkeer ten behoeve van de functie dient beperkt te zijn.
- Opslag en stalling dienen plaats te vinden aan de achterzijde van het terrein.

Wonen in vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing

- In algemene zin gelden de uitgangspunten voor het erfinrichtingsplan.
- De karakteristieke hoofdvorm dient als basis gehandhaafd te worden, zonder aanbouwen.
- Gevel- en dakopeningen dienen ondergeschikt vormgegeven te worden aan de oorspronkelijke hoofdvorm.
- Bij de bewoning van boerderijpanden door meerdere gezinnen dienen geen erfscheidingen op het voorstel deel van de kavel geplaatst te worden.

Wat speelt er?

Nieuwe woningen in het buitengebied
Door het slopen van bestaande agrarische bedrijfsgebouwen, die niet meer in gebruik zijn, wordt bijgedragen aan de versterking van de ruimtelijke en functionele kwaliteit van het gebied. Ter compensatie van de verwijdering wordt extra woonruimte in het buitengebied geboden. Waardevolle bebouwing mag niet worden verwijderd.

Maneges, paardenhouderij en –fokkerij, paardenbakken
In de afgelopen jaren is de belangstelling voor paarden in het buitengebied gegroeid. De ruimte die vrijkomende agrarische bebouwing biedt, maakt het aantrekkelijk om een manege of paardenhouderij in het landelijk gebied op te richten. Daarnaast worden in het buitengebied (hobbymatig) paarden gehouden. Het gebruik van gebouwen en gronden voor deze activiteit sluit min of meer aan bij het traditionele gebruik van het buitengebied.













De omgang met beeldkwaliteit

Nieuwe woningen in het buitengebied

- In algemene zin gelden de uitgangspunten voor het erfinrichtingsplan.
- In het gebied wordt gestreefd naar de ontwikkeling van regionale architectuur. Hiervoor dient inspiratie gezocht te worden in de omgeving voorkomende bebouwing.
- Nieuwe woningen dienen in massa aan te sluiten op bestaande bebouwingsstructuren, geclusterd op een voormalige erf of in een bebouwingslint.
- Bestaande doorzichten en aanzichten dienen gerespecteerd te worden.
- Bij clustering van woningen op één erf dient gestreefd te worden naar samenhangende, maar gevarieerde bouw.
- Woningbouw in aansluiting op de dorpen dient de bestaande karakteristiek te versterken en bestaande groene ruimten in het dorp en doorzichten vanuit de dorpen op het landschap te respecteren.

Maneges, paardenhouderij en -fokkerij

- In algemene zin gelden de uitgangspunten voor het erfinrichtingsplan.
- Bij nieuwbouw dient aandacht te zijn voor de zichtbaarheid van de functie. Dit kan gerealiseerd worden door open zijgevels, gevelopeningen aan de voorzijde en open staldeuren voor de boxen.
- Reclame uitingen dienen bescheiden te zijn en zich te beperken tot één vlag en twee borden met een maximale oppervlakte van 4m².
- De invloed van verlichting op de omgeving dient beperkt te zijn, door relatief lage plaatsing van lampen.
- De paardenbak dient direct achter of naast de bestaande bebouwing gesitueerd te worden.

Wat speelt er?

Opgaande teeltvormen
Boomteelt, houtteelt en andere opgaande meerjarige beplanting hebben in het open landschap een grote ruimtelijke impact. De gemeente voert daarom een terughoudend beleid ten aanzien van grootschalige ontwikkelingen van deze soort. Kleinschalige initiatieven zijn in bepaalde gebieden toegestaan.

Dorpen en leefbaarheid
Het landelijk gebied heeft een grote aantrekkingskracht als woongebied: een mooi landschap met rust en ruimte. Het wonen in het landelijk gebied kenmerkt zich hoofdzakelijk in kleine kernen van bebouwing. Bewoning vindt plaats in dorpen met burgerwoningen of bedrijfswoningen bij agrarische en niet-agrarische bedrijven. Er is vraag om landelijk te kunnen wonen. Door te zorgen voor een mooie en veilige inrichting van het openbaar gebied in de dorpen wordt ingezet op het behoud van de vitaliteit van de dorpen. Bij de verdere ontwikkeling van de dorpen is in sterkere mate de kwaliteit van de bebouwingskarakteristiek dan een toename van de hoeveelheid woningen richting gevend.













De omgang met beeldkwaliteit

Opgaande teeltvormen

- De kwelderwallen kunnen in aanmerking komen voor opgaande teeltvormen, waarbij aangesloten wordt op bestaande opgaande elementen. De overige gebieden dienen hiervan vrij gehouden te worden.

Dorpen en leefbaarheid

- Mobiele voorzieningen kunnen zorgen voor het op peil houden van de leefbaarheid in de kleine dorpen. Bij de reservering van ruimte voor mobile voorzieningen dient aandacht voor de inrichting van de omgeving als sociale ontmoetingsplek.
- In de dorpen zijn kleiner oude woningen beeldbepalend voor de schaal van het dorp. Bij samenvoeging van gebouwen dienen oorspronkelijke kapvormen gerespecteerd te worden. Hierdoor blijft de kleinschalige karakteristiek in tact.
- Bij samenvoeging van gebouwen en bij verbouw dient de oorspronkelijke geleding in gevelopbouw gehandhaaft te worden.
- Bij uitbreidingen aandacht voor bestaande doorzichten.
- Bij nieuwbouw en uitbreiding dient aandacht te zijn voor meerzijdige oriëntatie.
- Bij de realisatie van grote verharde terreindelen, zoals parkeerplaatsen dient inpassen met hagen of beplanting plaats te vinden. Bij oppervlakteverharding van meer dan 200 vierkante meter moet er 15% watercompensatie plaatsvinden. Deze watercompensatie kan ingezet worden voor het versterken van de ruimtelijke waterstructuur in het dorp. De dorpen kennen vaak een open structuur met relatief veel semi-openbare ruimten en stegen. Bij de afbakening van erven dient de voorkeur gegeven te worden aan natuurlijke erfscheidingen zoals hagen en begroeide schermen.

Wat speelt er?

Kleine woonhuizen
Kleine woonhuizen hebben een cultuurhistorische betekenis en zijn karakteristiek voor de beleving van het landschap. Vanwege de kwetsbaarheid van het beeld worden aan de veranderingen aan een klein woonhuis kwaliteitseisen gesteld.



Bedrijfswoningen
Voor een goede agrarische bedrijfsvoering is het gewenst om bij agrarische bedrijven te kunnen wonen. De aanwezigheid van een bedrijfswoning is dus logisch. Bij grotere bedrijven kan het vanuit de bedrijfsvoering gewenst zijn twee bedrijfswoningen te hebben. Onder strikte voorwaarden wordt deze tweede bedrijfswoning toegestaan in het bestemmingsplan.



Recreatie
Het oude landschap van Ferwerderadiel - rijk aan cultuur en natuur - biedt tal van mogelijkheden voor recreatie. Natuur en landschap in buitendijks gebied, cultuur en landschap in relatie tot de aanwezige terpen, states en voormalige kloosters in het binnendijkse gebied. Dan is er de waterrecreatie, gebonden aan de Dokkumer Ie, de Elfstedentochtroute en de overige vaarten. Het ontwikkelen van routestructuren, gekoppeld aan voorzieningen zoals horeca en pleisterplaatsen, kan leiden tot versterking van het landschap.









De omgang met beeldkwaliteit

Kleine woonhuizen

- De massa van een aanbouw dient maximaal 15 % groter te zijn dan het oorspronkelijke hoofdgebouw.
- De toegang tot de woning dient gesitueerd te worden in het hoofdgebouw of tegen het hoofdgebouw.
- Verschillende gebouwdelen dienen tot uitdrukking te komen in de architectuur.
- De gevelopmaak van de aanbouw dient ondergeschikt vormgegeven te zijn aan het hoofdgebouw.
- De aanbouw dient ten minste drie meter achter de voor-gevel gesitueerd te zijn.

Bedrijfswoningen

- Bedrijfswoningen dienen aan de voorzijde van het bedrijf gesitueerd te worden.
- Het aantal toegangen per bedrijf dient beperkt te blijven tot twee.

Recreatie

- Bij de ontwikkeling van de recreatieve routes dient aangesloten te worden op oude cultuurhistorische routes, zoals jaagpaden, kerkenpaden en verbinding van bestaande boerenpaden, maar ook op een mogelijke pelgrimsroute langs de kloosters.

Wat speelt er?

Verblijfsrecreatie
De gemeente zet in op een versterking van het recreatieve aanbod binnen de gemeente. Er liggen vooral kansen op het versterken van het aanbod van kleinschalige recreatieve voorzieningen, zoals logies en ontbijt. In de gemeente bevinden zich meerdere verblijfsrecreatieve terreinen: Seedykster toer (Marrum), Camping Zwanenburg (Jislum), Camping Wybenga (Blije) en camping Mounehiem (Burdaard).

Infrastructuur
Het gebied kent een vrijmazig wegenpatroon. De kosten voor onderhoud, de wens van bereikbaarheid voor 'zwaar' agrarisch verkeer en het gezamenlijk gebruik van recreatief verkeer en agrarisch verkeer vraagt afstemming van gebruik en inrichting.









De omgang met beeldkwaliteit

Verblijfsrecreatie

- In algemene zin gelden de uitgangspunten voor het erfinrichtingsplan.
- De oorspronkelijke boerderij dient zijn dominante positie, vorm en functie op het terrein te behouden.
- De nieuwe functie dient een plaats te krijgen binnen de bestaande bebouwingscontour.
- Reclame uitingen dienen bescheiden te zijn en zicht te beperken tot één vlag en twee borden met een maximale oppervlakte van 4m².
- Verharde terreindelen dienen ingepast met hagen of struiken langs de randen.
- Parkeren en manoeuvreerruimte voor verkeer ten behoeve van de functie dient beperkt te zijn.
- Opslag en stalling dienen plaats te vinden aan de achter zijde van het terrein.

Infrastructuur

Bij wijzigingen van de verkeersdruk waar mogelijk afstemming aanbrengen in verschillende verkeersstromen, door het instellen van éénrichtingsverkeer, ontwikkelen losliggende fietspaden (in combinatie met schouwpaden, kerkepaden en landweggetjes), inhaalplekken, aanbrengen van bermverhardingen.

- Bij aanpassing van de wegenstructuur dient het bestaande bochtige tracéverloop behouden te blijven.

Wat speelt er?





Wind en zon

Het provinciaal beleid richt zich op opschaling van windenergie. Dit betekent dat er geen mogelijkheden zijn voor nieuwe solitaire windturbines, maar dat opschaling plaats vindt in clusters. Voor dorpsmolens, 'gebonden aan het dorp', kan mogelijk uitzondering gemaakt worden. Momenteel zijn er steeds meer bedrijven (maar ook particulieren) geïnteresseerd in de opwekking van duurzame energie en daarmee ook in de oprichting van kleine windturbines. Kleine windturbines hebben het voordeel dat de opgewekte elektriciteit direct voor eigen gebruik kan worden aangewend waardoor ze per Kwh meer kunnen opleveren dan grote windturbines en dat zonder subsidie. De opbrengsten zijn tegenwoordig dermate interessant dat een bedrijf voor een groot gedeelte -eventueel aangevuld met zonnepanelen-, energieneutraal kan fungeren. Dit is niet alleen voor de ondernemer een interessant gegeven. Ook de consument let bij de aankoop steeds meer op producten met een 'groen label'. De toenemende belangstelling voor kleine windturbines aan de productiezijde enerzijds en voor duurzame producten aan de vraagzijde anderzijds, is een positief gegeven en -eveneens in aansluiting op Locale Enerzjy Ferwerderadiel- een reden om beleid te ontwikkelen dat hieraan een positieve impuls geeft. Daarom is de beleidsnotitie (ultra) kleine windturbines opgesteld.
Het concept beleidsvoorstel voor kleine turbines in het buitengebied is om pilot(s) te ontwikkelen voor kleine windturbines in het buitengebied met een maximale ashoogte van 15 meter en een, (verhoudingsgewijs) passende rotor (geen maximale afmetingen) waarbij in ieder geval de volgende criteria gelden.
Zonnecollectoren vormen daarnaast stille, efficiënte vormen van energiebronnen. Tal van subsidieregelingen en financieringsmogelijkheden spelen in op deze ontwikkeling. Bij de realisatie van grote oppervlakte dienen aanvragen getoetst te worden aan welstandsbeleid. Zonnecollectoren kunnen geplaatst worden op daken of op de grond.





De omgang met beeldkwaliteit

Wind en zon

- Er dient afstand aangehouden te worden tot de weg bij aanzichten op karakteristieke boerderijen, in de nabijheid van beschermde en waardevolle dorpsgezichten, bij voormalige states en kloosters en weidevogelgebieden. De gevolgen van windturbines op het landschap dienen hiervoor door middel van visualisaties in beeld gebracht te worden.
- Bij erfscheidingen dient rekening gehouden te worden met landschappelijke overgangen en gekozen te worden voor een lage of natuurlijke erfscheidingen zoals water, struiken en taluds. Hekwerken dienen vermeden te worden.
- Voorzieningen dienen gesitueerd te worden op het achterterrein of aan de zijkant van het erf.
- Zonnepanelen dienen niet op de voorste delen van de boerderijen geplaatst te worden.



BIJLAGEN

Bijlage 1: Ambitie en kader

Provincie Fryslân

In de provinciale *Verordening Romte* is aangegeven dat bij een ruimtelijk plan voor het landelijk gebied rekening moet worden gehouden met de herkenbaarheid van de landschappelijke kernkwaliteiten.

De nota *Grutsk op 'e Romte* is te gebruiken als richtinggevende uitwerking voor de ruimtelijke ontwikkeling van Fryslân, uitgaande van deze kernkwaliteiten.
In de nota worden per deelgebied samenhangende structuren en waardevolle elementen beschreven.
Het provinciale belang is als volgt verwoord:
Met betrekking tot de kwelderwal:
Het lineaire karakter van de kwelderwal dient gerespecteerd te worden; hierbij is de stapeling van hieronder genoemde elementen essentieel:

- De ritmiek van de (terp)dorpen als leesbare, afzonderlijke eenheden op de wal met de openheid daartussen. De dorpen mogen niet aan elkaar vastgroeien. Referentie voor de grootte van de ruimte die tussen de dorpen open moet blijven: de open ruimte staat in verhouding tot de grootte van het dorp zelf.
- De dorpssilhouetten, met als bakens de kerktorens, moeten herkenbaar blijven zonder dat 'ruis' ontstaat tussen de dorpsranden en het omliggende landschap; de zichtlijnen die de kern van het dorp met het landschap verbinden, dienen gehandhaafd te blijven (dorpsbiotoop).
- Behouden en beschermen van het reliëf, met de daarin bewaarde archeologische informatie, zowel het natuurlijke reliëf als het cultuurhistorische reliëf (dijken, terpen en de - soms onzichtbare - archeologische waarden) en het herkenbaar houden van het bochtige karakter van het slenken- en prielenpatroon.

Ten behoeve van de herkenbaarheid van de kwelderwal kan enige verdichting met bomen uitsluitend worden toegestaan langs de weg in en bij de toegang tot het dorp. De ruimte tussen de dorpen op de kwelderwal vrijhouden van beplanting.





Met betrekking tot de zeedijken:
Het dijkensysteem van Fryslân moet beschermd worden. Dijken, zoals bijvoorbeeld langs (voormalige) kustlijnen, vertellen het verhaal van Oostergo en zijn daarom van provinciaal belang. Bij elke aanpassing van de dijk moet ernaar gestreefd worden de uiterlijke kenmerken te respecteren, zoals: beloop, hoogte, profiel, materiaalgebruik en archeologisch archief, natuurlijke onderdelen, bekleding en met de dijk samenhangende bouw- en kunstwerken.
De afleesbaarheid van de landschappelijke context van een dijk is van belang voor de beleefbaarheid; het is daarom van belang om de directe omgeving van de dijk vrij te houden van ontwikkelingen die de dijk en haar kenmerkende onderdelen vertroebelen. Anderzijds zijn er ook ontwikkelingen denkbaar die de dijken in hun eigenschappen kunnen versterken (denk aan lijnelementen langs de dijk, zoals kleinschalige infrastructuur, waterwegen, windturbines). Vergelijkbare maat en schaal zijn bepalend voor een positieve beleving van dergelijke ontwikkelingen.

Met betrekking tot de kweldervlakte en het kleiterpenlandschap:
Het herkenbaar en leesbaar houden van de rol die de zee speelt op de inrichting van het gebied en de verschillen tussen perioden van landschapsvorming.
Dit betekent:

- Behouden en beschermen van het reliëf, zowel het natuurlijke (kreken en slenken) als het cultuurhistorische (dijken en terpen) dat zich in de aardkundig waardevolle bodembeschermingsgebieden bevindt. Herkenbaar houden van het bochtige karakter van het slenken- en prielenpatroon.

- Behouden van puntverdichtingen in de openheid met punten in de vorm van dorp(terp)en en boerderijerven door:
  . beplanting te concentreren in het dorp en bij de toegang tot het dorp;
  . beplanting te concentreren bij de boerderijerven;
  . zeer spaarzaam om te gaan met overige beplanting;
  . waar mogelijk de eind vorige eeuw met dorpsbosjes ingeplante hoeken en restkavels weer open te maken.
- Zichtbaar houden van inpolderingen (jonge en oude zeepolders) die worden gekarakteriseerd door openheid, dijken in verschillende leeftijden en buitendijkse landen met landaanwinningswerken.

Met betrekking tot de herkenbaarheid van de invloed van de zee:
- In stand houden en beschermen van het ritme van bebouwing op de kwelderwallen (open en besloten) waarbij het ritme en de ligging voor de verankering in het landschap zorgen.
- Het scherp houden van de puntvormige verdichting in het landschap van terpdorpen, waarbij het beeld wordt versterkt door:
  . de ligging aan en/of begrenzing door waterlopen;
  . de infrastructuur, die naar de dorpen toe leidt, veelal met beplanting.





- Streven naar de openbaarheid van (doorgaande) routes langs oevers.
- Handhaven van de open ruimtes die het landschap en de kern van het dorp (bijvoorbeeld kerk) visueel verbinden.

Daarnaast hanteert de Provincie een 'Top 10' van belangrijke kenmerken die de 'top' van de gebiedoverschrijdend landschappelijke en cultuurhistorische structuren van provinciaal belang vertegenwoordigen. Voor het buitengebied van Ferwerderadiel is daarvan (behalve wat boven al beschreven is) punt 3 relevant: het totaal van watersystemen, met als beleid: beleefbaar houden door het open houden van oevers (geen hoog opgaande beplanting).

Door de provincie Fryslân is het *Nije Pleats*project opgezet, met als doel om grote agrarische bouwpercelen inpasbaar te maken in het landschap. Bij het realiseren van nieuwe agrarische bouwpercelen en het vergroten van bestaande bouwpercelen tussen 1,5 en 3,0 ha, wordt door middel van werksessies met betrokken partijen (initiatiefnemers, gemeente, provincie, landschapsarchitecten) gezocht naar een zo goed mogelijke landschappelijke inpassing. In het *Werkboek Nije Pleats* zijn randvoorwaarden en kaders en instrumenten benoemd die bijdragen aan een gebiedseigen inpassing.

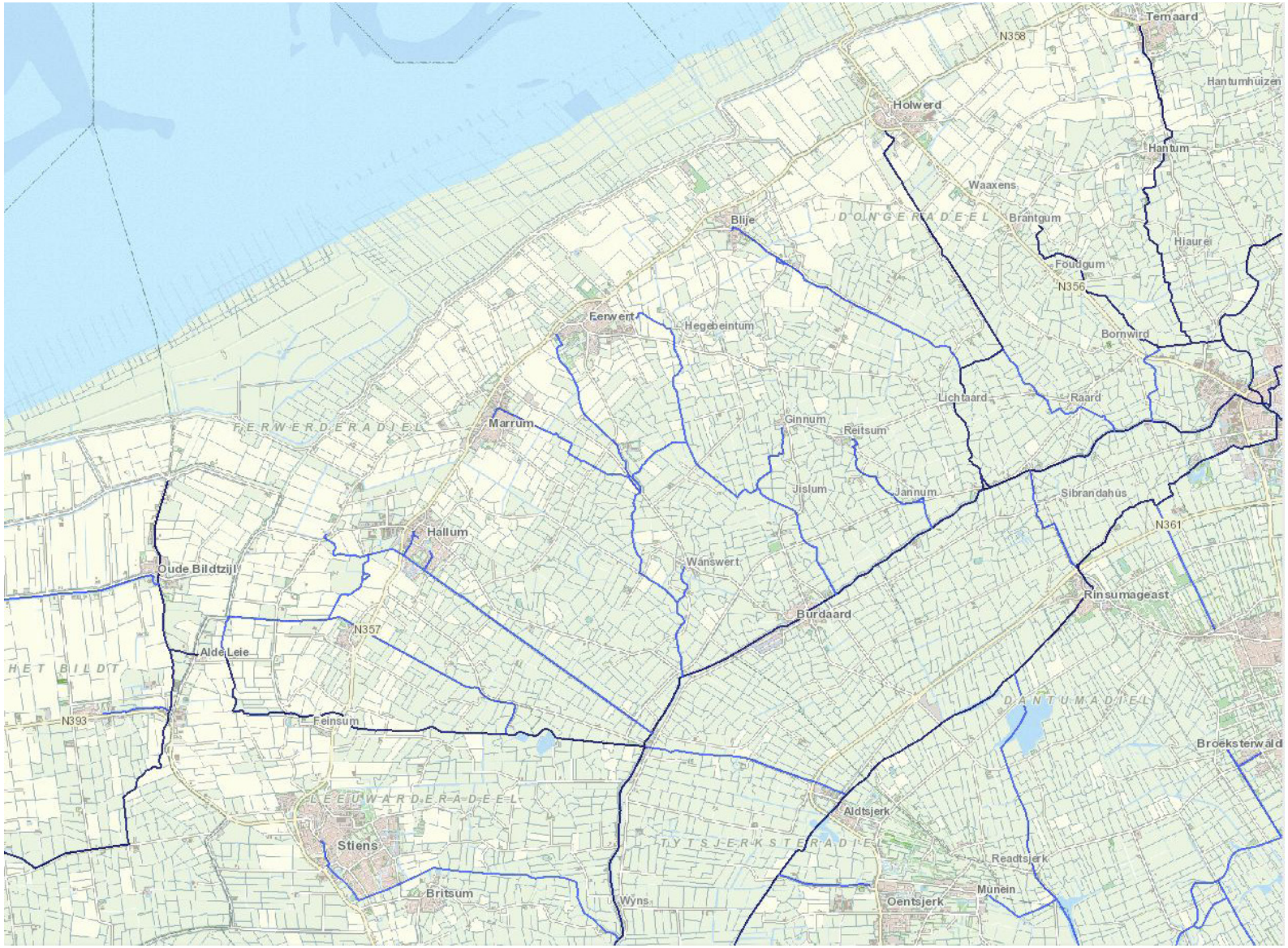
- cultuurhistorische kaart
- landschapstypenkaart

Gemeente

- Nota van uitgangspunten bestemmingsplan Buitengebied.
- TROP/ Nofa+.
- Beschermde dorpsgezichten Hallum, Ferwert, Hegebeintum, Jannum, Burdaard.
- Groenstructuurplan
- Integrale gebiedsontwikkeling Ferwerderadiel



Bijlage 2
Vaarwegen en dorpsvaarten





Beeldkwaliteitplan Buitengebied

Ferwerderadiel augustus2013